

In memoriam: akademiku prof. dr. sc. Dragutin Feletar (1941. – 2023.)

VJEKOSLAV PRVČIĆ

Noćna ptica smrti nad Bilogorom

Vijest o smrti doletjela je u bilogorskom mraku, tiho poput noćne ptice, kad smo odlazili s njemu najdražeg mjesta zadnjih godina – Stare Gore iznad Virja. Tražila nas je u mraku dok smo već krenuli kući nakon sumornog druženja, nas starih prijatelja (Davorin Hećimović, Dinko Vrgoč, Mirko Lukić, Dražen Podravec i moja malenkost) s njegovim sinom Petrom koji nije mogao naći mir u krugu obitelji, nego je htio čuti nas – šutljivce u svojoj boli dok smo čekali vijest o onome što je izgledalo već potpuno neminovno. Prethodila joj je gotovo jednomjesečna agonija s vrlo benignim početkom, a danima se razvijala da bi konačno završila bolesnikovim »labuđim pjevom« i spuštenom draperijom.

Izvadci iz osobnog dnevnika:

10. lipnja 2023. (subota, 17:32)

Kad smo oko 13 sati, Vesna i ja, došli iz Virja, javio se Davor s novim informacijama o Dragecu Feletaru. Još uvijek je na intenzivnoj, nalaz pluća je lošiji nego je bio unatoč jakim antibioticima što ih dobiva, žali se, kaže Davor, onako sediran, na liječnike i sestre, povremeno ima trenutke jasnih misli, što ih ubrzano smjenjuju nesuvislosti, traži se doma, međutim, to je, barem zasad, nemoguće...

Koliko sam shvatio iz Davorovog razmišljanja, a on je kirurg koji je cijeli život

imao posla sa sličnim pacijentima, nije jako optimističan. Ja bih išao u bolnicu i to bi se vjerojatno dalo dogovoriti, ali pitam se, bi li meni bilo drago da me netko od prijatelja vidi u takvom stanju?! Ne znam. Dvoumim se. A ipak, s njim sam prijatelj još od ranih sedamdesetih godina prošlog stoljeća, dakle, više od pedeset godina.

14. lipnja 2023. (srijeda, 18:04)

Još jučer izgledalo je da se Dragec izvuкао, prebačen je s odjela intenzivne njege na odjel Interne, parametri su se počeli popravljati, a danas – zlo i naopako. Upala se ponovno razbuktala, parametri su se pogoršali, javlja se Davor – Dragec nebu preživeli! Razočaranje, briga, tuga...

Razmišljam dok mehanički klepeće traktorska kosa i guši se od nikad veće i trulije trave, o Dragecu, njegovom životu. Otkosi padaju na mokrom tlo i gužvaju se u velike gvalje. Kako moram reagirati, tako se lome i kidaju misli, nema kontinuiteta, ali vraćaju se poput aboridžinskog bu-meranga.

Dragec kao otac: nikad roditelji ne odlaze dovoljno kasno i uvijek smo poslije njihove smrti kratki za jedan savjet, za jedan događaj iz obiteljske ostavštine za koji smo ih mogli pitati, a nismo. U početku, u mladosti ne želimo nalikovati na svoje roditelja, a poslije, kako smo stariji, sve više prepoznajemo njih u sebi, u našim ponašanjima, kretnjama, stavovima... U Petri

i Petru, njegovoj djeci, prepoznajem ono očevo: dobrohotnost, radne navike, organiziranost, smisao za prepoznavanje vrijednosti... Nastojao im je prenijeti najbolje iz vlastitih životnih iskustava, povezanost s ljudima, srdačnost, ljubav.

Dragec kao savjest ovoga naroda: koliko je monografija napisao, koliko povijesnih knjiga u kojima je ovaj narod podsjetio na ljude i događaje. Koliko redakcija, koliko katedri, koliko promocije, govora, koliko upozorenja o našem umiranju kao naroda... Koliko pitanja o tome što još može napraviti!? Koliko pokrenutih inicijativa, okupljanja ekipa, prenošenja raznog entuzijazma, nagovaranja i realiziranja teških projekata!? Kakav titanski posao za jedan ljudski vijek?!

Jer ako to nije grandiozan posao za samo jedan ljudski život, što jest?!

Dragec kao prijatelj: kad nam se neke stvari ne sviđaju kod prijatelja, ne zamjermamo im previše, jer mi neki smo u životu naučili da ćemo ih pamtitu upravo po tome, a ne po onome što su radili kao svi drugi. Po njihovim posebnostima, tikovima, načinima kašljanja kad se spremaju iznijeti neku neugodu ili kritiku, prelaženju otvorenim dlanom po naboranom čelu kad su u brizi i kad sami ne vide izlaz...

Dragec sa svojom najdražom pjesmom o imaginarnom tetku s kojim je išao »u Pečuh na vašar«, a koju mu je Dražen Podravec uvijek zaszvirao na svojoj harmonici kad bi ga htio raspoločiti... Ta mu je najviše prirasla srcu, a tugaljive međimurske udarale su ga direktno u prsa. Zbog njih skakao mu je tlak u nebesa, a sutradan se pojavljivala aritmija i strah od odlaska.

Dragec je pisao i tiskao biblioteke, a u njegovu bi se ponašanju vrlo rijetko pojavljivao raspištoljen Đuka Begović sa svojim: *Neka ide sve bestraga!* Svjedočio sam tome, u proteklih pedesetak godina, tek jednom, ili možda dvaput?! Jednostavno, bio je suzdržan i umjeren, samosagrađen gospodin.

Dragec je gradio karijeru, a karijera ga je ponekad vodila u suodnos, kako to u životu često biva, s lošim političarima i koristljubljivim kadrovicima, što je ponekad

izlazilo na dobro, a nekad se činilo da je »tikve sadio s vragom«. Brinuo se za svoju karijeru, ali je pokretao i mnoge tuđe: jato njegovih famulusa sada maršira kroz institucije.

Dragec je bio osoba s karijerom, a gradio ju je strpljivo i pomno, kamenčić po kamenčić, grančicu po grančicu, titulu po titulu, priznanje po priznanje... dugo, cijeli život.

Njegove zamisli i planovi sezali su ponekad neposredno, a ponekad vizionarski, daleko u budućnost, za dobrobit cijeloga društva. Uostalom, nitko živ, ma kakav vizionar bio, na početku ne može razabrati i vidjeti sve aspekte i rezultate poduhvata što ga je upravo započeo.

25. lipnja 2023. (nedjelja, 16:38)

Naš prijatelj Dragec Feletar je otišao (21. lipnja, u srijedu, 2023. u ranim večernjim satima). Iako smo znali da je kraj neminovan, ipak nas je osupnulo. Javio mi se Davor, jer je Dragecov sin Petar upravo njega prvoga obavijestio o očevoj smrti, kao prijatelja i liječnika koji se značajno angažirao sve vrijeme oko Feletarova zdravlja, a posebno oko ove zadnje faze akademikove bolesti. Možda sat vremena nakon što smo se razišli na Bilogori, a čuk je s njom već negdje kraj Draženove klijeti čučao na grani.

Ni sat ranije, kad nas je ispraćao do auta, Petar me zamolio da napišem oproštajni govor za oca, na što sam pristao. U konačnici napisao ga je i na sprovodu održao Hrvoje Petrić, Dragecov najmiliji učenic.

Protestantska radna etika

Kad je došao u Koprivnicu, početkom sedamdesetih prošlog stoljeća, svi su ga kolege novinari zvali jednostavno Dragec ili profesor. Razlikovao se od koprivničkih kolega novinara svojom protestantskom radnom etikom u kojoj nije bilo mjesta za prazne hodove i isprazna naklapanja. U svojem rokovniku obično bi imao zapisa-

nih desetak-petnaestak radnih zadataka za taj dan, sve uredno, po brojevima, i zao-kruženih kad su bili obavljani. Bio je to, na neki način, i planer po kojem je upravljao svoj mali čin. Isticao se disciplinom svakodnevnog pisanja, po kojoj nije odustajao niti kad bi gorio u vrućici ili bio na putu. Jedna novinarska kartica – jedna novinarska kartica! Ali svaki dan, bez izuzetka – tako nastaju i gomilaju se knjige! Ključao bi u svojoj radnoj sobi, na svojoj mehaničkoj pisačkoj mašini, navečer, kad bi supruga i djeca utonuli u san, a on se predavao drogi pisanja. Police su bile pretrpane knjigama u nekim redovima po kojima se samo on snalazio, a na stolu su uvijek bile nove hrpe naslagane kao mali tornjevi.

Uvijek je bio oran za novo učenje. Naravno, uz redovan posao, nabavljanje i praćenje geografske, povijesne i druge literature, usavršavanje vlastite pismenosti, samozatajan i u početku nenametljiv, odskakao je od svih koprivničkih novinarskih kolega. Već se za njim vukao rep naslućene goleme produkcije, staloznog mara, ali i još uvijek i – političkog krimena.

Vreli žig međimurske politike

Naime, međimurska politika žigosala ga je vrelim biljegom »hrvatskog nacionaliste«, pa ga je u Koprivnicu doveo, na mala vrata, pokojni Ivo Gjerek, tadašnji tehnički direktor Podravke. Došao je Feletar tiho, bez mnogo buke, bojeći se da njegov sumporni trag nacionalizma ne slijede politički krvosljednici, kakvih nije bilo malo i nisu bili neambiciozni. Bio je već formiran čovjek i novinar, a sasvim je jasno da su neki zazirali od njega iz svojih politikantskih razloga.

Vrlo brzo pokazao je svoju marljivost, otkrivajući novinarske niše za koje nije bilo kompetentnih ljudi kako bi ih pokrili, a njegovo široko obrazovanje i te kako je moglo poslužiti. U Podravini je tih godina cvala naiva, pa je posla oko predgovora i kataloga bilo na pretek. Započela je druga velika životna Feletarova afirmacija.

Povijesna fotografija i priče oko nje

Pogled na jednu staru, zaboravljenu fotografiju iz sedamdesetih 20. stoljeća (najvjerojatnije iz 1977. jer sam te godine ušao u uredništvo i prvi put naveden u impresumu za to godišće) otkriva toliko toga o onom vremenu i odnosima među ljudima koji su se motali oko izdavaštva.

Sjetio sam je se nedavno, a na njoj su članovi uredništva *Podravskog zbornika* (počeo je izlaziti 1975., fotografija se nalazila i u mojoj privatnoj zbirci, ali je 2020. godine stradala u požaru), s tadašnjim predsjednikom Izdavačkog savjeta i čovjekom bez kojega se u ono vrijeme ništa relevantno i važno u Podravini nije događalo, a da on to ne bi »amenovao« – sveprisutnim političarom i gospodarstvenikom – Pavlom Gažijem. Jedini su članovi kojih nema na slici Božena Loborec i Vladimir Kostjuk iz Koprivnice i Franjo Vrtulek iz Ludbrega. Stoga pretpostavljam da je fotografiju snimio upravo Kostjuk.

Snimljena je na drvenim stubama ispred vidikovca na PRC-u. No, prije nego li opišem sve ljude na toj, sada već povijesnoj slici, želio bih dati jednu napomenu. Valja posebno obratiti pažnju na govor tijela sudionika koji su se toga dana kad je snimljena na njoj zatekli!

U centru kompozicije stajao je, dakako, Pavle Gaži, a oko njega poredali su se članovi uredništva, strogo pazivši na svoj hijerarhijski status među ostalima. Dakle, u prvom redu, Gažiju s desna, postavio se virovski slikar Joža Turković, koji je već tada dobrano svladao tehniku auto-marketinga.

Svi nazočni gledaju u kameru osim dvojice: Milan Sigetić namješteno je zagledan nekamo u daljinu, iako te daljine uopće tamo nema. Tamo je naprosto šuma, ali stari *Vjesnikov* lisac zna kako se na slici treba postaviti da bi fotografirani dobio tu značajnu zagledanost »u daleku budućnost«.

Na slici u kameru još jedino ne gleda Dragec Feletar. Naprotiv, njegov je govor tijela pomalo nalik zahvalnom pokajniku koji je upravo dobio novu životnu priliku.

Sl. 1. Članovi uredništva i predsjednik Izdavačkog savjeta Podravskog zbornika 1975. godine ispred vidikovca na starogradskom PRC-u.

Našao se, eto, ponovno na pravom putu! Gleda u Gažija sa zahvalnošću i probuđenom nadom. Iako je on od prvog broja tek »urednik«, a Franjo Horvatić »odgovorni urednik«, što već samo po sebi govori kakvo povjerenje je Partija imala u »nacionalistu« Feletara.

Lijevo od Gažija tadašnji je ravnatelj gradskog muzeja Franjo Horvatić koji je iz Gažijevih ruku izravno primio zadatak da bude partijski komesar cijelog projekta i pazi na opasnu družinu »subverzivaca«, kako se ne bi razularila. Dakle, postojali su oni koji tegle i oni koji su tu da paze na »društveni i politički interes«.

Franjo – o mrtvima sve najbolje! – doživljavao je pokretanje spomenute edicije kao popriličnu gnjavažu, pa i inkomodaciju. Bilo je čak nekih koji su ga plašili kako će muzealci ostati bez plaća kad zbornik propadne. Dakle, Horvatić, koji strogo pazi da stane iza centralne figure, a nikako da je svojim tijelom, pa i makar jednim dijelom, zakloni, tu je u ulozi sive eminencije vlasti i Partije.

Iza Horvatića stoji slikar-naivac Ivan Večenaj, koji nikad ne iskače u prvi plan, malo u pozadini, ali evo, samosvjestan, pomalo fiškalski promućuran, kao da kaže: meni dobro ide! Ispred Večenaja (djelomično ga pokriva svojim tijelom) profesor je i pjesnik Božidar Pavleš, smjeran i skroman, s prekrštenim rukama ispred sebe, kao da se pita što ja tu radim, ovakav apolitičan, kakvog me Bog stvorio?!

U drugom redu, iza Turkovića stoji moja malenkost. Bio sam tada najmlađi član uredništva, jogunast i prpošan, potpuno nesvjestan »veličine« muževa oko sebe, *enfant terrible* koprivničke javne scene, za kojeg se nikad nije znalo kakvu će novu spačku napraviti. I danas se čudim i pitam se kako sam imenovan jednim od članova uredništva?! Vjerujem da je to bila Feletarova inicijativa, jer sam tada već pripadao užem krugu njegovih prijatelja.

Do mene stajao je kipar Josip Fluksi, a do njega već spomenuti – Milan Sigeć. Zanimljivo da su čak trojica sa slike Miklinovčani (Gaži, Fluksi i moja malenkost),

iako bez ikakvih međusobnih veza. Gaži je uvijek zazirao od toga da protežira »svoje«, kako mu se ne bi zamjerio nepotizam.

Dakle, ukupno nas je na toj slici bilo devet (osam članova samog uredništva i predsjednik Savjeta Gaži). Od nas devet, koji smo na slici, sedam ih je već prešlo na drugi svijet, a živi smo još samo Fluksi, Kostjuk (član uredništva kojeg nema na slici) i moja malenkost.

Danas mi se čini da su naši »rani radovi« rađeni po ključu Iljifa i Petrova »ideje naše, benzin vaš«. Naime, najveći dio poslova obavljali smo Feletar, Kostjuk i moja malenkost, s tim da smo Feletar i ja cijele naklade, od kojih je jedna jedne godine dosegla čak četiri tisuće primjeraka, a rijetko je u ono vrijeme išla ispod 3,5 tisuća, što je danas upravo nezamislivo, teglili u njegov auto i svake ih godine rasprodali na terenu. I za današnje prilike, kad se neki tako olako i bez muke razmeću uglavnom tuđim milijunima eura, kao da su im djedovina, zaradili smo Muzeju enormni novac. Prema mojem osobnom aproksimativnom izračunu bilo je to otprilike oko milijun njemačkih maraka, iliti oko 500 tisuća eura, što bi se moglo provjeriti podacima iz ondašnjih knjigovodstvenih računa Muzeja, kao i iz zapisnika sjednica uredništva, na kojima se utvrđivala naklada svakog pojedinačnog broja, što je Feletar uredno vodio i svi su brojevi bili verificirani na svakoj sljedećoj sjednici uredništva. Od članova uredništva tajili su se podaci o financijskim pokazateljima cijelog projekta, tako da su fakture za dostavljene knjige slane iz Muzeja na temelju naših otpremnica, a naručitelji su plaćali na žiro-račun Muzeja.

Znam samo da smo mi od svega toga imali vrlo malu osobnu korist. Osim autorskih honorara za objavljene tekstove, naknade za korištenje osobnog automobila i polovice dnevnice kad bismo bili više od osam sati na terenu, nismo dobivali nikakve stimulanse kao komercijalisti-prodavači. Dapače, često smo dobivali političke šibe jer su zasluge obirali »odličnici«, a na nas bi prebacivali odgovornost ako je pro-

maklo nešto »nepoćudno«. Horvatić je tada opet imao glavobolju, sad zbog »prevelikih« prihoda s kojima nije znao što bi.

No, da zaključim ovaj dio teksta: *Podravska zbornik* svakako je bio najuspješniji projekt tijekom povijesti Muzeja grada Koprivnice koji će teško biti nadmašen, a najveće zasluge što je bio tako dobar pripadaju svakako i upravo akademiku Dragutinu Feletaru!

Sve se o svima zna

Tempi passati, rekao bi filozof. No, pozitivna konta onoga što smo učinili za druge ipak se tijekom života pomalo debljaju.

Kako su godine prolazile, osoblje s ove povijesne fotografije otišlo je svojim putovima, kusajući poparu vlastite sudbine.

Kad se danas osvrnemo i razmislimo o našim usudima, moglo bi se sumirati da je najdalje od nas na svojem putu otišao upravo Dragutin Feletar.

Stekao je najviši akademski status, ostvario mnoge svoje projekte i zamisli, zadužio ovaj naš kraj, ali i cijelu Hrvatsku brojnim edicijama, ali i projektima kulturno-povijesnog značenja, ostvario mu se san o samostalnoj Hrvatskoj i otputovao je s ovoga svijeta okružen svojim prijateljima i onima koji su ga voljeli, koji ga i dalje vole. Uvjeren sam, dapače, da će njegova karizma samo rasti, a djelo dobivati na značaju.

Da će poklonici njegova »lika i djela« čuvati uspomene na njega kao na dragog i u potpunosti realiziranog Čovjeka.

Sa svim vrlinama i manama što ih ta imenica u sebi podrazumijeva.